

2008/1295

אוניברסיטת בר אילן - הפקולטה למשפטים

דיני חוזים ד"ר משה גלברד - ניקוד פתרון לעבודה מס' 21

הערות	ניקוד שניתן	ניקוד מקסימלי	סוגיה	
	2	2	קיומו של חוזה תקף	הטעיה (ס' 15)
	7	7	התייחסות לטעות אופרטיבית + הבחנה ויישום	
	1+7	(2+7)	קיום מסר טרום חוזי במעשה + יישום (+בונוס)	
	12	(2+12)	קיום מסר טרום חוזי במחדל + יישום (+בונוס)	
	7	7	קשר סיבתי כפול + יישום	
	7	7	היקף הגילוי + יישום (דגש על הבחנה בין הגישות)	
	4	4	יסוד נפשי של המטעה + יישום	
	2	2	חוזה תקף (התייחסות נוספת או הפנייה לעיל)	טעות (ס' 14)
	2	2	טעות (כני"ל)	
	3	3	טעות יסודית (דגש על יישום)	
	3	3	קשיים (הפנייה לעיל או ניתוח מחדש)	
	12	12	ידיעה + יישום + סעדים שונים <u>(14(א)/(14(ב))</u>	
	3	3	תיקון הטעות (יישום בהתאם לחוק)	
	10	(2+10)	טעות בכדאיות העסקה - הבחנה בין הגישות + יישום (+בונוס)	
זמן ישיבה!	8	8	תוו"ל במו"מ - הבחנה + יישום	תוו"ל (ס' 12)
חטא - נוסח	4	8	סעדים כלליים + יישום והתייחסות לכפל פיצויים	סעדים
עריכת הערות	3	3	התרשמות בודקת	כללי

97

בבואי לתת סעד משפטי לאביאל ולייעץ לו לגבי דרכי פעולה אפשריות, אדון בשאלות משפטיות שונות העולות מן האירוע. ראשית, יטען אביאל לקיום **חוסר תום לב במשא ומתן טרום חוזי**. לפי סעיף 12 לחוק החוזים¹, חובה נהוג בתום לב על כל אדם הנוטל חלק במשא ומתן, תוך התחייבות בצד השני ושיתוף פעולה עימו². צד שלא נהג בתום לב חייב לצד השני פיצויים בעד הנזק שנגרם לו עקב המשא ומתן או עקב כריתת החוזה³. במקרה דנן, אביאל יטען כי אלברט ווייאן לא נהגו בתום לב מהסיבות הבאות: אלברט הסתיר מידע לגבי מצבו הירוד של העסק וחוסר הצלחת יינות "אביר", וכמו כן לא יידע את אביאל לגבי החנות המתחרה והמוזלת שנפתחת ליד היקב במקביל, כאשר מדובר בפיסת מידע קריטית ומרתיעה בהתחשב לנתוני היקב. אביאל יוכל להתבסס על דבריו של השופט אשר⁴ שאמר כי חובת תום הלב היא קוגנטית, ומחייבת לגלות לצד השני את כל הפרטים אשר עשויים להיות חשובים לכריתת החוזה, ולפי ג' שלו אפילו עובדות שהיה יכול לגלות בעצמו⁵. זאת ועוד, אלברט הבטיח לו 5,000 בקבוקי יין שבפועל לא היו ברשותו. שיווק היינות הינו תחום שבאחריותו ולכן מאוד לא סביר שלא ידע על מכירתם. אביאל יטען כי עפ"י הגישה האובייקטיבית⁶, הבוחנת זהות בין כוונה והתנהגות, אלברט הבטיח במפורש לתת לו את הבקבוקים ובכך הביע גמירת דעת. מה גם שאישתו ווייאן נכחה במעמד כריתת החוזה ולא אמרה דבר על מכירת הבקבוקים שנעשתה על ידיה. מאידך, יטען אלברט, כמו השופט לנדוי בפרשת ספקטור⁷, כי לאביאל היתה הזדמנות לבדוק את תכונותיו של העסק ואת שאר הפרטים החיוניים לו, ושעליו מוטלת האחריות בתור הקונה, לכן לאלברט לא היתה חובת גילוי לגבי החנות המתחרה ומצב העסק. כמו כן יטען כי היקב היה במצב טוב בזמן המכירה, ושפשיטת הרגל נבעה מחוסר נסיונו של אביאל בעסקים, והוכחה לכך היא שאביאל הגיש תביעה רק לאחר 3 חודשים לאחר ההתקשרות בחוזה. בנוגע לבקבוקים שהובטחו לאביאל, עפ"י הגישה הסובייקטיבית⁸, הבוחנת את כוונותיהם של הצדדים, אלברט יטען שכוונתו האמיתית היתה לתת אותם לאביאל, ושלא ידע על מכירתם מבעוד מועד ע"י אישתו ווייאן, וגם היא לא ידעה על הבטחתו כשנכרת החוזה (במידה ופרט זה לא היה חלק ממנו). הסבר זה יכול להיות סביר בהתחשב לכך שהבקבוקים נמכרו יום אחד בלבד לפני שאלברט הבטיח אותם לאביאל, ויומיים לפני כריתת החוזה, ובפרק זמן קצר זה ייתכן ולא עידיכנו אחד את השנייה בנעשה. לפיכך, על סמך טענות אלה, אלברט וגם ווייאן לא הפרו את חובת תום הלב במשא ומתן הנדרשת בחוק. לחילופין, אביאל יטען לקיום טעות בעובדה לפי סעיף 14(א)⁹, המקנה זכות לביטול עצמי של החוזה. טעות היא הערכה שגויה של המציאות¹⁰, וחייבת להיות מהותית-יסודית, כלומר, טעות שניתן להוכיח שלולא אירעה, לא היה הטוען אותה מתקשר בחוזה, והצד השני ידע או היה עליו לדעת על כך¹¹. להלן היסודות של טעות ידועה: א. קיום חוזה - במקרה דנן קיים חוזה בין אלברט לאביאל. ב. קשר סיבתי - לפי השופט י' זמיר¹² הטוען צריך להוכיח שהטעות היא שגרמה לו להתקשרות בחוזה. קשר סיבתי סובייקטיבי - אביאל יטען כי המחשבה שמדובר ביקב משגשג ומצליח (כפי שפירסם אלברט במודעתו) היא שגרמה לו להתקשר בחוזה, כמו גם הסיכום

¹ סעיף 12 לחוק החוזים (חלק כללי), התשל"ג 1973.

² די"ג 7/81 פנידור חברה להשקעות נ' קסטרו, פ"ד לו(4) 673, 681 (1983).

³ ע"א 4850/96 קל בנין בע"מ נ' ע.ר.מ. רעננה, פ"ד נב(5) 562, 576 (1998).

⁴ ע"א 838/75 ספקטור נ' צרפתי פ"ד לב(1) 231, 239 (1997).

⁵ גבריאלה שלו, דיני חוזים החלק הכללי-לקראת קופידקציה של המשפט האזרחי, 275, ע"מ 149-150 (2005).

⁶ די"ג 22/82 בית יולס נ' רביב, פ"ד מג(1) 441, 485 (1989).

⁷ ע"א 838/75 ספקטור נ' צרפתי פ"ד לב(1) 231, 241 (1997).

⁸ ע"א 838/75 ספקטור נ' צרפתי פ"ד לב(1) 231, 246 (1997).

⁹ סעיף 14 (א) לחוק החוזים (חלק כללי), התשל"ג 1973.

¹⁰ ע"א 8972/00 שליזנגר נגד הפקיס חברה לביטוח פ"ד נו(4) 817, 829 (2003).

¹¹ גבריאלה שלו, דיני חוזים החלק הכללי-לקראת קופידקציה של המשפט האזרחי, 275, ע"מ 284 (2005).

¹² ע"א 1581/92 ולנטין נ' ולנטין, פ"ד מט(3) 441, 451 (1995).

בדבר קבלת 5,000 הבקבוקים שהיווה תמריץ משמעותי. קשר סיבתי אובייקטיבי – אביאל יטען כי גם האדם הסביר היה טועה במצב נתון זה, ולא היה מתקשר בחוזה אילו היה מודע למציאות. ג. יסודיות הטעות – אביאל הבין את המציאות באופן שגוי כאשר חשב שהעסק משגשג בזמן שהוא בתהליכי גסיסה. בנוסף, לא ידע שהבקבוקים כבר נמכרו בזמן שאלברט הבטיח לו אותם, ושכסופו של דבר לא יקבלם. אילו ידע כי מדובר בעסק שנמצא בדעיכה כשמקביל נפתחת חנות מוזלת, ושלא יקבל את הבקבוקים המובטחים (הרי ציין במפורש שהיה במו"מ עם עסקים אחרים במקביל והשתכנע לחתום בעקבות הבטחת הבקבוקים), סביר להניח שלא היה מתקשר בחוזה. ד. ידיעת הצד השני – אלברט ידע בדבר כישלון היקב, ולכל הפחות היה עליו לדעת על מכירת הבקבוקים. מאידך, יטען אלברט כי אביאל רצה לקנות את העסק מלכתחילה ונתן עדיפות ברורה ליקב, כך שהמודעה ובקבוקי היין לא היו מהותיים באופן שגרם לו לחתום על החוזה. ייתכן והיה חותם גם בהיעדר הפרטים הללו, לכן אלו לא טעויות יסודיות שגרמו להתקשרות החוזה. בנוסף, לגבי סטטוס היקב – יטען כי מדובר בטעות שבכדאיות העסקה¹³. פרופ' טדסקי¹⁴ מבחין בין טעות הנוגעת להוועה עבר לבין טעות הנוגעת לעתיד, שהינה טעות בכדאיות העסקה. אלברט יטען כי טעותו של אביאל נוגעת לעתיד – היקב שנכשל הוא התפתחות עתידית. ציפייתו הכוזבת של אביאל, לגישתו, אינה נחשבת טעות יסודית. פרופ' פרידמן¹⁵ מסביר שכל צד המתקשר בחוזה נוטל על עצמו סיכון. טעות בכדאיות העסקה היא בתחום הסיכון שנטל על עצמו כל צד מכורח החוזה. במקרה דנן, אלברט יטען כי האדם הסביר שרוכש עסק מודע לכך שישנו סיכון כלכלי וייתכן כי העסק לא יצלח. זה שיקול מובן מאליו בשוק המסחרי, ונתון שאביאל לקח בחשבון במסגרת החוזה. לפיכך מדובר בטעות שאינה יסודית ולכן אין עילה לביטול. מנגד, אביאל יסתמך על כתביו של פרידמן, ויטען שאין נטילת סיכון ביחס לנתונים מוטעים שמוסר הצד האחר.¹⁶ בנוסף, במסגרת הסיכונים שנטל על עצמו לא חשב כי העסק כושל כבר בזמן הקנייה, ולכן גם לפי טדסקי טעותו לא נוגעת לעתיד כיוון שהעסק היה כושל כבר בהווה. זאת ועוד, עפ"י השופט אשר¹⁷ טעות בכדאיות משמעה טעות ביחס לשווי הממכר, כאשר טעותו של אביאל בכלל נוגעת לתכונותיו של העסק, ולכן לגישתו אין מדובר כאן בטעות שבכדאיות העסקה. בנוגע לטעות בדבר בקבוקי היין: אלברט יטען לטעות משותפת¹⁸ – הוא ואביאל לא היו מודעים לכך שהבקבוקים כבר נמכרו, ווויאן לא ידעה על ההסכם בדבר הבקבוקים (כל זאת במידה והבקבוקים לא צוינו במעמד החוזה). במקרה כזה עפ"י סעיף 14 (ב)¹⁹ אין זכות לביטול עצמי של החוזה אלא רק ניתן לעתור לבית המשפט. מנגד, אביאל יטען כי היה על אלברט לדעת על כך שהבקבוקים נמכרו לפי סעיף 14 (א), אי ידיעה אינה פוטרת אותו מאחריות הואיל והוא אחראי על שיווק ומכירת היינות של היקב, לכן טענתו אינה תקיפה. בנוסף, אביאל יטען להטעיה לפי סעיף 15 לחוק החוזים²⁰, המקנה גם הוא זכות לביטול עצמי של החוזה. יסודות הטעיה הן: א. קיום סוזה תקף ב. טעות אצל אחד הצדדים – במקרה של הטעיה טעות אינה חייבת להיות יסודית. כפי שפורט לעיל, אביאל טעה ביחס למצבו של היקב, אי ידיעה בדבר העסק המתחרה, ובקבוקי היין. ג. הטעיה שהטעה הצד שכנגד – הטעייה מתקיימת בשלב הטרם חוזי, היא כוללת: מצג שווא, הצהרה כוזבת והעלמת אינפורמציה. במקרה דנן יטען אביאל כי היתה הטעיה במעשה – אלברט כתב במודעה שהעסק משגשג בזמן שהוא לא (מצג שווא), והבטיח בקבוקי יין שכלל לא היו ברשותו, וגם אם לא ידע על כך

¹³ ע"א 2444/90 ארואסטי נ' קאשי, פ"ד מ"ח (2) 513, 514 (1994).

¹⁴ ג'ד טדסקי "טעות בכדאיות העסקה", משפטים יב 329-333 (1982).

¹⁵ ד. פרידמן "הסיכון החוזי וטעות והטעייה בכדאיות" עיוני משפט י"ד 459 (תשמ"ט).

¹⁶ ד. פרידמן "הסיכון החוזי וטעות והטעייה בכדאיות" עיוני משפט י"ד 467, 459 (תשמ"ט).

¹⁷ ע"א 838/75 ספקטור נ' צרפתי פ"ד לב(1) 231, 239 (1997).

¹⁸ דניא 2568/97 כנען נ' ממשלת ארה"ב, פ"ד נו (2) 634, 635 (2003).

¹⁹ סעיף 14 (ב) לחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג 1973.

²⁰ סעיף 15 לחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג 1973.

שנמכרו – זו הטעיה בשלנות. לכן הטעה באופן אקטיבי. בנוסף, ישנה הטעה במחדל - אי גילוי בדבר חנות מתחרה ומוזלת משמעותית שנפתחת במקביל (העלמת אינפורמציה). כמו כן, במידה והבקבוקים היו חלק מהחווה, ויויאן שידעה על מכירתם ונכחה בכריתתו לא גילתה זאת, וזוהי הטעה מובהקת. חובת הגילוי היא חובה המעוגנת בדיון, בנוהג ובנסיבות.²¹ חובת גילוי לפי הדיון – סעיף 12 לחוק קובע כי יש לנהוג בתום לב במשא ומתן, דהיינו לא להטעות את הצד האחר ע"י אי גילוי מידע חשוב, לכן אלברט ויויאן לא צייתו לחוק כשהסתירו מידע (כפי שפורט בדף 1 לעיל בהקשר לתום לב). חובת גילוי לפי "הנסיבות" – היא תלויה הנסיבות העובדתיות המיוחדות של העסקה הנדונה. במקרה דנן, יטען אביאל כי לאלברט היה יתרון מקצועי עליו מכיוון שאביאל חסר ניסיון ואלברט כבר שנים בתחום העסקים. כמו כן, הצהרתו של אלברט בדבר בקבוקי היין מעידה על היחפזות לסגור את העסקה לפני שאביאל ילמד בדבר ההתפתחויות בקשר לעסק מתחרה/מצב היקב. בשתיקתו יש משום הפרה של חובת הגילוי עפ"י הנסיבות. ד. קשר סיבתי כפול-בין ההטעה לטעות ובין הטעות להתקשרות.²² טענת אביאל היא שאלברט הטעה אותו בנוגע למצבו של העסק כאשר הציג אותו כאטרקטיבי, לא סיפר על העסק המתחרה והמוזג כאשר זו פיסת מידע קריטית וחשובה, וכמו כן הטעה אותו לגבי 5,000 בקבוקי היין. ההנחה כי היקב מצליח, תוך אי ידיעה בדבר עסק מתחרה ומוזל עתידי, והבטחת בקבוקי היין-הן שגרמו לו להתקשרות בחוזה. כתגובה לטענות ההטעה אלברט יטען כי: 1. אין קשר סיבתי כפול. המודעה בדבר עסק משגשג, והבטחת בקבוקי יין לא היו מהותיים באופן שגרם לו להתום על החוזה (כפי שפורט בעמוד 2 לעיל), הוא חתם כי העדיף את היקב מלכתחילה. לכן לא מתקיים יסוד הקשר הסיבתי בהטעה. 2. טעיותיו של אביאל נבעו ממחדלים של עצמו: המושג "משגשג" יכול להיות להתפרש באופן יחסי (לעומת העבר למשל), ואביאל פירש אותו כראות עיניו. כמו כן, עליו מוטלת האחריות בתור הקונה לברר פרטי מידע שנחוצים לו²³ כגון העסק המתחרה, וזו רשלנות שלו שלא בדק דברים לעומקם. 3. לפי ג' שלו, טעות שהיא תוצאת הטעה המתייחסת לטעות בכדאיות העסקה (שאותה יכול לטעון אלברט כמפורט בעמוד 2), אינה עילה לביטול חוזה²⁴. 4. אלברט יוכל לטעון על סמך דבריו של סעיף 20 לחוק והשופט שמגר²⁵ כי גם אם יש עילה לביטול על סמך הטעה מסויימת, הדין שמדובר באיחור בפרק זמן לא סביר (3 חודשים) לאחר חתימת החוזה, ובהיעדר הצדקה לכך לא ניתן לבטלו. 5. בנוגע לבקבוקי היין – תיקון טעות – לפי ג' שלו, הצד השני יכול לתקן את הטעות גם במקרה של הטעה, בעיקר במקרים שהדופי המוסרי שלו אינו רב, ולכן ניתן ליישם את הכתוב בסעיף 14 (ג)²⁶. אלברט יוכל לטעון כי באמת ובתמים לא ידע על מכירתם של בקבוקי היין ושנוצרה אי הבנה עם אישתו, לתת 5,000 בקבוקים לאביאל כפי שסיכמו, ובכך למנוע את ביטולו של החוזה. נשאלת השאלה – האם ישנה עילה לטענת עושק?²⁷ יסודות העושק המצטברים הם: קיום חוזה, ניצול מצוקה/מגבלה/חוסר ניסיון של הצד שני, ותנאי חוזה הגרועים במידה בלתי סבירה מהמקובל. מצד אחד אביאל יטען כי אלברט ניצל את חוסר ניסיונו וכי תנאי החוזה לא סבירים הואיל והשקיע ממיטב כספו בעסק שבכלל נמצא בפשיטת רגל, אך מנגד אלברט יטען כי חוסר ניסיון לפי ג' שלו הוא בכלל מגבלה חינוכית וחברתית²⁸ שאינה נוגעת לאביאל, וכמו כן לא ניתן לומר שתנאי החוזה לא סבירים מן המקובל, כיוון שאחרי הכל מדובר ביקב פועל ומתפקד שמחירו היה סביר ולא מופקע, ולכן אין יסוד מובהק לעושק.

²¹ גבריאלה שלו, דיני חוזים החלק הכללי-לקראת קופידקציה של המשפט האזרחי, 275, 316 (2005).

²² ע"א 2469/06 סויסה נ' חברת זאגא בע"מ, פסקה 9 פ"ד השופטת חיות (טרם פורסם, 14.08.2008).

²³ ע"א 494/74 חברת בית החשמונאים נ' אהרוני, פ"ד ל(2) 141, 144 (1976).

²⁴ גבריאלה שלו, דיני חוזים החלק הכללי-לקראת קופידקציה של המשפט האזרחי, 275, 314 (2005).

²⁵ ע"א 338/85 שפיגלמן נ' צפניק, פ"ד מא(4) 421, 425 (1987); סעיף 20 לחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג 1973.

²⁶ סעיף 14 (ג) לחוק החוזים; גבריאלה שלו, דיני חוזים החלק הכללי-לקראת קופידקציה של המשפט האזרחי, 275, 315 (2005).

²⁷ סעיף 18 לחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג 1973.

²⁸ גבריאלה שלו, דיני חוזים החלק הכללי-לקראת קופידקציה של המשפט האזרחי, 275, 347 (2005).

שלו
מנגד
עליו